

NOTE EPIGRAFICE. IV. INSCRIPTII GNOSTICE

În încercarea de a lămuri mai bine caracterul gemelor gnostice descoperite pe teritoriul fostelor provincii dacice (*Gudea 1988*, p. 160—165) am fost nevoit să cercetez un număr mare de lucrări despre astfel de gema (*Dalton 1901; Ridder 1911; Diehl 1969; Zasoff 1969; Kleisman 1978; Philipp 1985; Diehl 1991; Diehl 1992 și etc.*) și să recitesc sistematic date în legătură cu poziția gnosticismului creștin în viața religioasă a Imperiului Roman în general și în viața Bisericii creștine timpurii în special (*Colpe 1989*, p. 538—660).

Această activitate mi-a dat ocazia uneori să pot revizui unele inadverențe întâlnite pe de-o parte, iar pe de alta să îmbunătățesc lecturile unora din gema gnostice de pe teritoriul fostelor Dacii.

I. Raquel Casal Garcia (*Garcia f.a.*) a publicat un valoros catalog cuprinzând 514 gema antice și 202 moderne din Muzeul Arheologic Național al Spaniei. În cazul gemelor gnostice autoarea s-a străduit să găsească lecturile cele mai potrivite. Unele lecturi însă pot fi îmbunătățite, iar altele, la care autoarea nu a dat soluții, pot fi completate.

I.1. I, p. 185, nr. 486; II, pl. 75/486; gema din plasmă; secolul III p. Chr. Autoarea scrie „Deabajo la inscripcion VIVA con nexo la V y la A. Es una advocation utilizado sobre todo en anillos cristianos“.

În realitate avem de-a face cu inscripția ΑΙ_ΙV (ugia), respectiv υνα care (într-adevăr) apare des pe inelele cu gema pe care sunt reprezentate mâinile împreunate simbolizând căsătoria.

cf. *Dalton 1901*, p. 25, nr. 151 inel de bronz cu inscripția ΥΓΙΑ IOANNY; nr. 152, inel de fier cu inscripția + AN/TIOXY/ΥΓΙΑ; p. 109, nr. 543 placă de bronz cu inscripție în tabula ansata EIS ΘΕΟΣ ΥΓΙΑ

S-ar putea deci ca în contextul dat gema să dateze din epoca romană târzie, respectiv secolele IV—V p. Chr.

I.2. I, p. 186, nr. 495; II, pl. 76/495 a—b; gema din jaspis verde; secolul III p. Chr. Inscriptia a fost transcrisă greșit pe desen: litera B din rândul 1 a fost scrisă ca un K, iar literele A și D din rândul 2 au fost scrise ca Λ (l) respectiv A (a).

Textul se citește CAB/AW AD/WNA/I.

Cele două cuvinte mai apar asociate pe numeroase gema gnostice *Diehl 1992*, p. 154—155, nr. 2187 Θ(eos) ADW NAI IAW CABAWΘSA; *Ridder 1911*, p. 103, nr. 157 CABAWΘ în combinație cu ΓΑΒΡΙΕΑ / MIXAHΛΟΥΡΙΕΑ; p. 103, nr. 159 în asociație cu IAW ABRACAZ / CABAW / ADWNEOS.

I.3. I, p. 186—187, nr. 496; II, pl. 77/496; gema din hematit; secolul III p. Chr. Autoarea nu dă nici o lectură.

Inscriptia este însă lizibilă / TE care se traduce: mistuie!

cf. Philipp 1986, p. 106, nr. 170; Kleibrink 1978, p. 357, nr. 1125 unde apare însotită și de semne hieroglifice tipice lui Anoubis (cele 3 sau 4 semne în formă de S barate); Diehl 1992, p. 84—85, nr. 22; Diehl 1991, p. 170, nr. 2230.

I.4. I, p. 187, nr. 498; II, pl. 78/498 a—b; gemă din plasmă; secolul III p. Chr. Textul fragmentar al inscripției nu a fost rezolvat de autoare; litera dată drept „R“ în rândul 3 este de fapt un „A“.

Întregirea pe care o propun este: an ALBA / M AXA M / ARE.

Este o formulă binecunoscută și relativ des întâlnită pe gemele gnostice într-o asociere mai lungă sau mai scurtă și foarte variată.

cf. Ridder 1911, p. 766, nr. 3444 ABLA / ANALBA / AKRA / MAXA / MARI; Hanna Philipp (Philipp 1986, p. 43, nr. 32) afirma că grupul AKRA / MAXA / MARE este numele purtat de soare în al treilea ceas de la răsărit.

I.5. I, p. 188, nr. 500; II, pl. 79/500 a—b; gemă din jaspis roșu; secolul III p. Chr. Soluția dată de autoare „divinidad egipcia“ nu este satisfăcătoare ca și analogia dată „Esta iconografía la identifican Dellatte y Derchain con el dios de cabeza de Bés“.

Se poate spune cu certitudine că avem de a face cu Anoubis. Partea de jos a reprezentării, singura păstrată, are numeroase analogii (cf. Zassoff 1969, p. 28, nr. 62; Diehl 1991, p. 166, nr. 2218; p. 165, nr. 2217).

Textul inscripției se poate întregi ab / PACAZ.

cf. Philipp 1986, p. 97—98, nr. 148 asociată cu un personaj cu cap de câine, coadă lungă, ihtiphalic, etc.

I.6. I, p. 188, nr. 502; II, pl. 80/502 b; gemă din plasmă; secolul III p. Ch. Pentru reversul gemei autoarea scrie „El signe de las tres SSS atraversados por una barra y con inscription ilegible alrededor del campo della gema“.

Simbolul celor trei S (uneori chiar mai mulți!) tăiați de o bară orizontală este un simbol ieroglific care apare întotdeauna sau aproape întotdeauna pe gemele cu inscripția XNOUM/BIS; cf. Smith-Hutton 1908, p. 51, nr. 224—229 prezintă un sir de cinci gume de acest tip.

Inscripția poate fi și ea citită, dar de la stânga spre dreapta.

ANOUBIC / NABIC / BIENNV X

cf. Philipp 1986, p. 88—89, nr. 126—127 analogie până la identitate; Diehl 1992, p. 169, nr. 2228 citește „Chnubis durch Beschwörung gebunden“.

I.7. I, p. 188, nr. 503; II, pl. 81/503 a—b; gemă din hematit; secolul III p. Chr. Textul de pe reversul piesei nu a fost soluționat decât sub forma „gemă magică“, iar desenul este greșit.

Avem de a face cu o combinație foarte interesantă:

M(yeu) A(pi) WCIPIS, în care numele zeului Osiris apare însotit de numele celor doi tauri sacri Apis și Mneu.

cf. Philipp 1986, p. 75—76, nr. 98; autoarea crede că cea mai bună indicație pentru această asociere o oferă niște plăcuțe cu inscripție în cîinstea zeului Seth de la Roma (Wünsch 8198).

II. N. Gudea-I. Ghirco, Din istoria creștinismului la Români. Mărturii arheologice, Oradea 1988.

II.1. N. Gudea — I. Ghiurco, Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice, Oradea, 1988, p. 162, B.a. 4 lectură greșită.

Inscripția se citește A /B AN / A BANA / ATAXA / REY cu analogii bune mai ales la D. Wortmann (*Wortmann 1975*, p. 76, nr. 15) într-un text AB ANA / A BA / AKRA / MAXA / REI.

Cercetările și încercările de soluționare ale textelor gemelor gnostice de la noi va continua.

ABREVIERI ȘI BIBLIOGRAFIE

- Colpe 1989 C. Colpe, Gnostizismus = Gnosis II, in RAC, XI, 1989, col. 538—566.
- Dalton 1901 O.M. Dalton, Catalogue of the Early Christian antiquities und objects of the Christian East in the Department of British and Medieval Antiquities and Etnography of British Museum, Londres, 1901.
- Dichi 1969 Erika Zwierlein-Diehl, Antike Gemmen in deutschen Sammlungen. II. Staatliche Museen Preussischer Kulturbesitz. Antikenabteilung Berlin, München, 1969.
- Diehl 1991 Erika Zwierlein-Diehl, Die antiken Gemmen des Kunsthistorischen Museums Wien, München, 1991.
- Diehl 1992 Erika Zwierlein-Diehl, Magische Amulette und andere Gemmen des Instituts für Altertumskunde der Universität zu Köln, Opladen, 1992.
- Garcia f.a. Raquel Casal Garcia, Colección de gliptica del Museo Arqueológico Nacional (serie de entalles romanos), I, Madrid f.a. 213 p; II, Madrid, f.a. 147 p + 504 pl + 202 pl + instrumental de gliptica contemporaneo + indice del sujetos (p. 135—140) + indice de materiales (p. 141—144).
- Gudea-Ghiurco 1988 N. Gudea — I. Ghiurco, Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice, Oradea, 1988.
- Kleinbrink 1978 Marianne Maaskant-Kleinbrink, Catalogue of the engraved gems in the Royal Coin Cabinet the Hague. The greek, etruscan and roman collections, Wiesbaden, 1978.
- Philipp 1986 Hanna Philipp, Mira et magica. Gemmen im Ägyptischen Museum der Staatlichen Museen. Preussischer Kulturbesitz Berlin-Charlottenburg, Mainz, 1986.
- Ridder 1911 A. de Ridder, Collection de Clercq. Tome VII, 2. Les bijoux et les pierres gravées, Paris, 1911 (874 p + XXIV pl).
- Smith-Hutton 1908 C.H. Smith- C. Amy Hutton, Catalogue of the antiquities (Greek, Etruscan and Roman) in the collection of the Late Wyndham Francis Cook esq, London, 1908 (133 p + XLIV pl).
- Zasoff 1969 P. Zasoff, Antike Gemmen. Staatliche Kunstsammlungen Kassel, Kassel, 1969 (28 p + 23 pl).
- Wortmann 1975 D. Wortmann, Neue magische Gemmen, in BJ, 175, 1975, p. 63—82.
- Wünsch 1898 R. Wünsch, Sethianische Verfluchtstafeln aus Rom, Berlin, 1898 (82 p).
- Zasoff 1975 Margildes Schuller-Gertrud Platz- Hörster und P. Zasoff, Antike Gemmen in deutschen Sammlungen. IV. Hannover-Kestner Museum; Hamburg- Museum für Kunst und Gewerbe, Wiesbaden, 1975.

EPIGRAPHISCHE NOTIZEN IV. GNOSTISCHE INSCHRIFTEN**(Zusammenfassung)**

In einer Arbeit bezüglich der Anfänge des Christentums auf dem Gebiet der dakischer Provinzen (Gudea-Ghiurco 1988) stellte der Verfasser auch einige Materialien der gnostischen Häretiker dar, mit Inschriften, deren Lesung, die überholt worden war, sich nicht als die beste erwies. In der Fortsetzung der Untersuchung dieser Materialien lernte der Verfasser dank eines deutschen Stipendiums einige Facharbeiten kennen, in denen er einerseits Analogien fand, die ihm in der Lösung der Probleme der gnostischen Gemmen auf dem Gebiet der dakischen Provinzen behilflich waren, andererseits die Berichtigung von Lesungsfehlern ermöglichten.

Es werden also in der vorliegenden Arbeit einige Versuche der Berichtigung von Lesungsfehlern (I) geboten, die sich insbesondere auf die Arbeit von Raquel Casal Garcia (Garcia f.a.) beziehen, sowie (II) Berichtigungen von Lesungen gnostischer Inschriften aus Dakien.

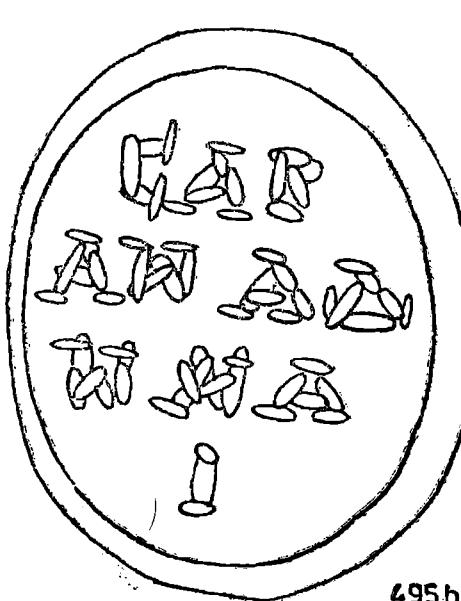
Es wurde die Lesung von 7 Inschriften in der oben genannten Arbeit (Garcia f.a., 1. S. 185, Nr. 486; 2. S. 186, Nr. 495; 3. S. 186—187, Nr. 496; 4. S. 187, Nr. 498; 5. S. 188, Nr. 500; 6. S. 188, Nr. 502; 7. S. 188, Nr. 503) berichtet. In den Abbildungen wurden die Stücke wiedergegeben, so wie sie von der Autorin veröffentlicht wurden. Im Text bietet der Verfasser die vorgeschlagene uns als richtig betrachtete Lesung.

Es wurde die Lesung einer vom Verfasser veröffentlichten gnostische Inschrift (Gudea-Ghiurco 1988, S. 162, B.a. 4) berichtet.

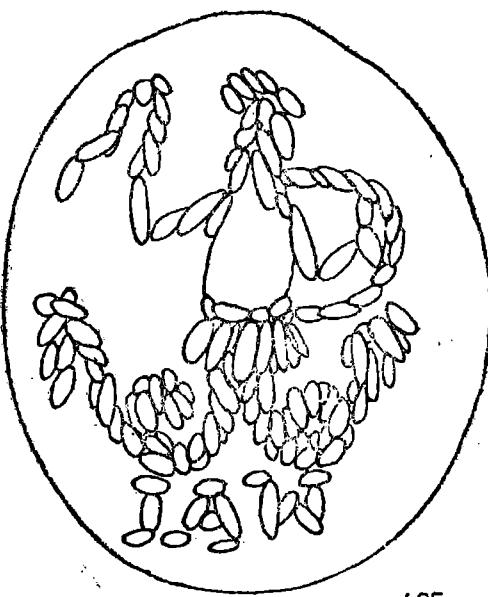

486

1

495 b

495 a

Fig. 1. Piesa nr. 486 (Garcia f.a.)

Fig. 2. Piesa nr. 495 (Garcia f.a.)

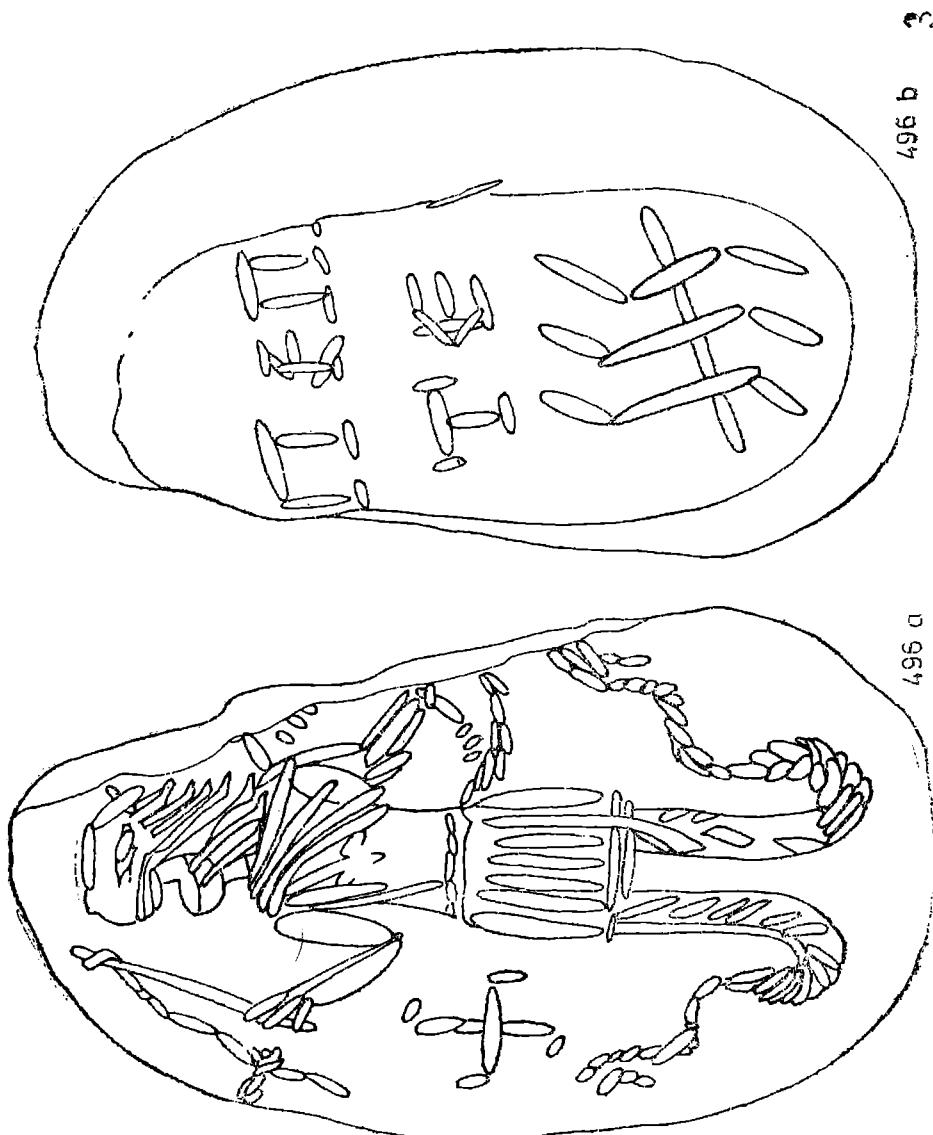

Fig. 3. Piese nr. 496 a și b (*Garcia f.a.*)

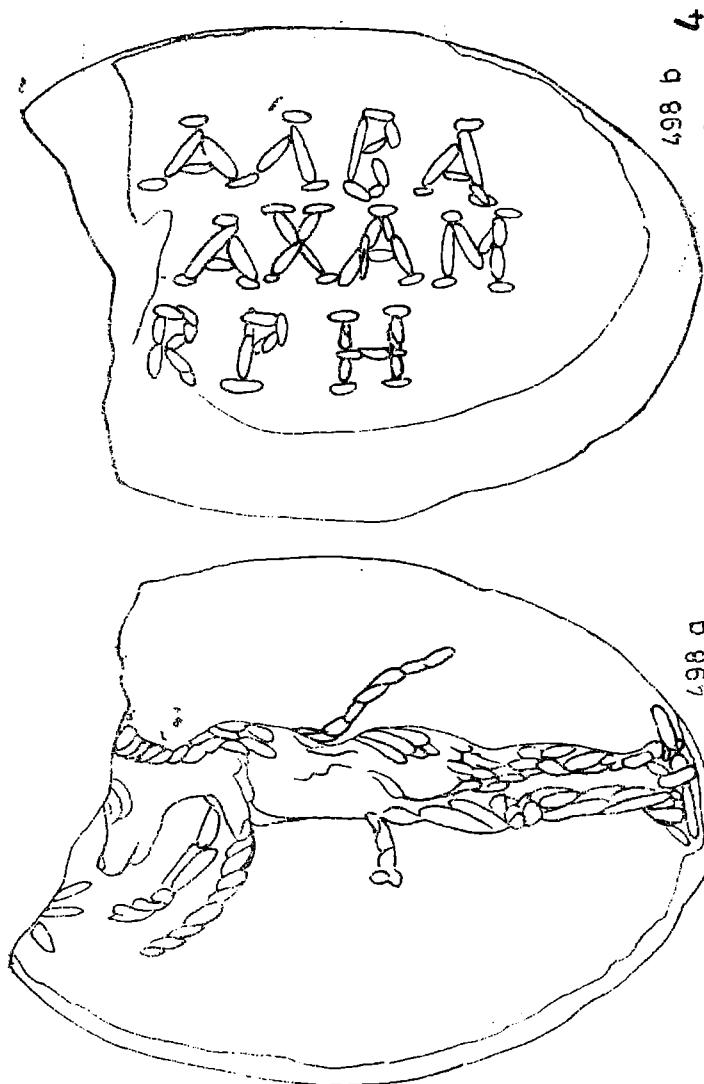

Fig. 4. Piese nr. 498 a și b (*Gavacia* f.a.)

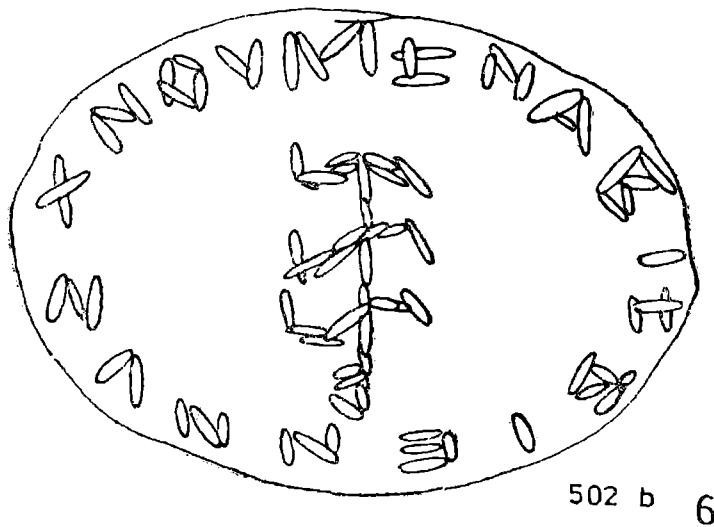
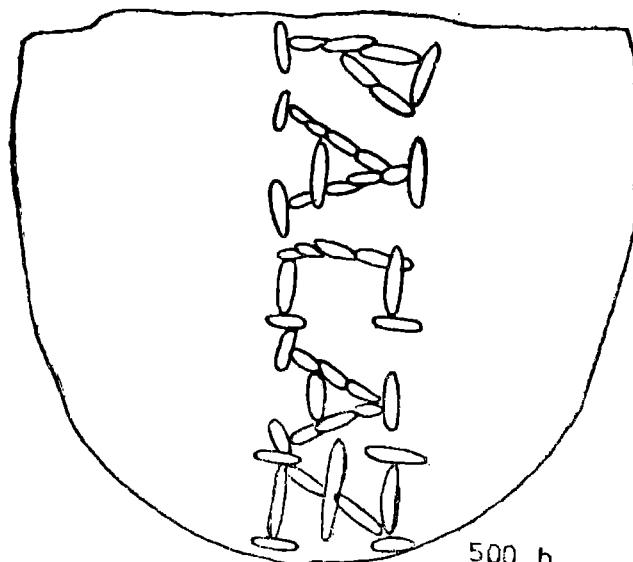
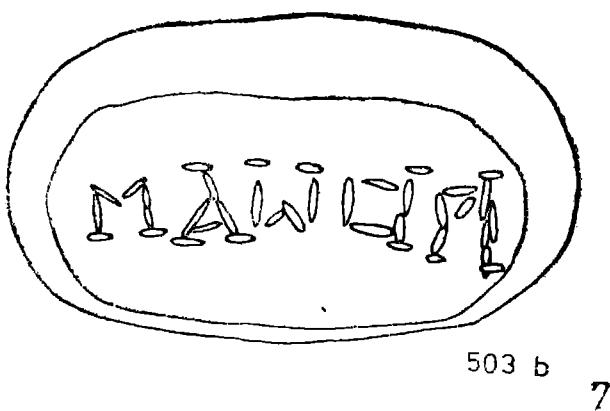

Fig. 5. Piesa nr. 500 b (*Garcia f.a.*)

Fig. 6. Piesa nr. 502 b (*Garcia f.a.*)

503 b
7

Fig. 7. Piesa nr. 503 b (Garcia f.a.)